

УДК 37.016:808.1

Рудич О. О., Стиркіна Ю. С.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

А Стаття присвячена проблемі використання сучасної дитячої літератури у змісті професійної освіти майбутнього педагога. Дається стислий аналіз літературно-мистецтвознавчого компонента професійної освіти, який покликаний забезпечувати готовність майбутнього педагога до використання художньої літератури в навчально-виховному процесі. Автор говорить про необхідність інтегрованого підходу до вивчення художньої літератури.

Ключові слова: дитяча англomовна література, психолого-педагогічний потенціал літератури, професійна освіта, художній образ, стимуляція інтересу до читання.

Актуальність проблеми. Вивчення літератури (дитячої, зарубіжної, англomовної) у процесі професійної підготовки майбутніх учителів не втрачає особливої актуальності, адже художні першоджерела є ефективним засобом залучення до культурної спадщини людства, стимулюють креативний потенціал, позитивно впливають на розвиток концептуального та логічного мислення.

Більшість дослідників констатують зниження інтересу сучасної аудиторії до читання художньої літератури через наявність цілої низки факторів, серед яких виділяємо як визначальні:

- швидкий розвиток інших джерел отримання інформації (які не вимагають такої активізації уваги та уяви);
- відсутність читацького досвіду;
- обмежені можливості створення власних художніх образів через брак вихідної інформації (про культурні, соціальні, історичні реалії, на тлі яких розгортають зображені події, психологічну ситуацію, емоційний стан автора тощо).

Саме на останньому факторі зосереджуємо свою увагу, адже вважаємо, що інтеграція вивчення літературних джерел із використанням інформації з історії, культурології, етнографії, психології дозволяє значно стимулювати інтерес до предмета, до подальшого самостійного читання художніх творів із метою отримання естетичної насолоди та самовдосконалення. Майбутнім педагогам бракує знань для ефектively реалізації інтегрованого підходу до використання художньої літератури у навчально-виховному процесі та умінь формування власного художнього образу у процесі читання літературного першоджерела.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна підготовка також передбачає формування готовності майбутніх учителів до використання художньої літератури у навчально-виховному процесі. Саме тому окремим аспектом використання художньої літератури у навчально-виховному процесі присвячена велика кількість наукових праць із різних дисциплін (педагогіки, психології, низки філологічних дисциплін, філософії) за авторством А. Запорожця, О. Леонтьєва, А. Маслоу, З. Фрейда, Б. Теплова; філологів і педагогів – Е. Гірусо-

ва, О. Дем'янчука, Н. Максимової, Л. Настенко, Є. Нікітіна, В. Ніколко, Л. Порох, Б. Юсова та ін.

У ході вивчення мистецьких дисциплін студенти отримують інформацію про вплив мистецтва на розвиток людської особистості, знайомляться із сучасними теоріями щодо взаємодії видів мистецтва та використання гри під час дитячої творчості, ознайомлюються із зарубіжними технологіями «виховання мистецтвом». У розкритті даного питання особливого значення надають поглядам українських педагогів, письменників (С. Васильченка, В. Верховинця, В. Винниченка, О. Духновича, Л. Костенко, І. Котляревського, М. Коцюбинського, П. Мирного, І. Сагач, П. Тичини, Лесі Українки, Ю. Федьковича, І. Франка, Я. Чепіги, С. Черкащенко, Т. Шевченка) та науковців (І. Зязюна, М. Лещенко, Т. Лубенця, А. Макаренка, Л. Масол, О. Рудницької, С. Русової, О. Савченко, Г. Сковороди, В. Сухомлинського).

Однією з **невирішених частин загальної проблеми**, якій присвячено статтю, можемо назвати обмежені можливості студентів у створенні власних художніх образів через брак вихідної інформації (про культурні, соціальні, історичні реалії, на тлі яких розгортають зображені події, психологічну ситуацію, емоційний стан автора тощо). Саме на останньому факторі зосереджуємо свою увагу, адже вважаємо, що інтеграція вивчення літературних джерел із використанням інформації з історії, культурології, етнографії, психології дозволяє значно стимулювати інтерес до предмета, до подальшого самостійного читання художніх творів із метою отримання естетичної насолоди та самовдосконалення.

Формулювання цілей статті. Предметом нашого дослідження є використання інтегрованого підходу до викладання літератури (дитячої, англomовної) у змісті професійної освіти майбутнього педагога.

Наше дослідження має на меті вирішення наступних завдань:

- аналіз змістового компоненту професійної підготовки майбутнього педагога у контексті використання художніх першоджерел;
- пошук ефективних шляхів використання та викла-

дання художньої літератури у процесі професійної освіти майбутніх педагогів.

Важливість вироблення таких професійних і особистісних рис аргументує необхідність формування літературознавчої компетентності вчителів. Літературознавча компетентність – це професійно-особистісний феномен, що становить собою цілісний багаторівневий комплекс властивостей особистості, що забезпечують ефективне, раціональне і творче використання літературознавчих знань і філологічних умінь для вирішення професійних завдань, пов'язаних із успішною адаптацією особистості в суспільстві. До складу цього утворення входить низка компетентцій, які виробляються у процесі опанування певної сукупності навчальних курсів. У сучасному освітньому просторі пріоритет надається єдиним методологічним підходам, принципам і категоріям, що можуть застосовуватися до організації й здійснення навчально-виховного процесу гуманітарної галузі в цілому; міждисциплінарному синтезу знань; міждисциплінарному (інтегративному) підходу до освіти. Компетентнісно зорієнтована освіта уможлиблює формування літературознавчої компетентності як інтегрованого багаторівневого професійно-особистісного феномена в цілісній професійній структурі особистості вчителя початкових класів. Унікальність компетентнісного підходу полягає у виникненні потреби в самостійному свідомому пошуку необхідної інформації, її інтерпретації й аналізі для отримання нового знання. Важливою закономірністю ефективною реалізацією компетентнісного підходу у фаховій підготовці майбутніх учителів, зорієнтованій на формування і розвиток літературознавчої компетентності, є принцип інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ході професійної освіти майбутні педагоги отримують певні знання про природу та закономірності творчості, закони та засоби її матеріалізації (зокрема, через мистецтво слова), розуміння значущості творчості як засобу педагогічного впливу та особистісної реалізації індивіда. Ці питання відображені у педагогіці (естетичне виховання), у психології (психологія мистецтва), естетиці. У змісті філософії, психології, культурології, глибоко висвітлений творчий характер мистецького процесу, зокрема літературного.

Літературно-мистецький компонент у змісті професійної освіти майбутніх учителів початкових класів знаходить своє відображення у таких мовних дисциплінах, як: сучасна українська мова, практикум із сучасної української мови, методика викладання української мови, розвиток зв'язного мовлення. У ході занять студенти отримують знання про літературний жанр, про закономірності формування навичок читання, про можливості використання художньої літератури у навчально-виховному процесі, про вікові особливості та їх зв'язок із читацькими інтересами та можливостями дітей молодшого шкільного віку, про існування новітніх методик, пов'язаних із використанням художньої літератури, отримують необхідні уявлення про етапи розвитку навичок мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання, письмо) за допомогою художньої літератури, загалом отримують необхідні знання з лінгвістичної теорії та продуктивних технологій навчання.

Проте істотно бракує студентам знань саме про закономірності створення власного художнього образу у процесі читання.

Процес створення художнього образу має свої особливості, розпочинається із сприймання художнього тексту.

Складний процес сприймання характеризується

наявністю відповідних уявних асоціацій: «Складаючи невід'ємну частину творчості, асоціативність, яка породжує у людини процеси сугестії, невід'ємна від найважливіших функцій художньої творчості – пізнавальної, виховної, естетичної насолоди спілкування з твором» [7, с. 99]. Так, Тетяна Щербан пише: «Сугестивність як властивість художньо-образного мислення відрізняється від наукової творчості специфічною формою художньої образності. У процесі творчості асоціації матеріалізуються в художньому творі, впливають на сприймання, будять емоційну й інтелектуальну сприйнятливості, розвиваючи фантазію та уяву» [там само]. При чому асоціативний ряд буде абсолютно суб'єктивним і залежить від інтелектуального рівня, світогляду, загальної культури, емоційного світу. Створення художнього образу є спробою відтворення дійсності за кількома відомими умовами (фактами). Чим більшою є кількість умов, тим цікавішим і детальнішим є створений образ. Сучасні технічні засоби уможливають використання науково-популярних, документальних фільмів, презентацій, просто ілюстрацій у ході вивчення літератури. Так, наприклад, інтерес до опрацювання творів Д. Дефо значно зростає після візуалізації інформації про моду, звичаї, культурні реалії, панівні філософські ідеї Епохи Просвітництва. На тлі тотального скорочення годин на аудиторне вивчення літератури варто не лише надати студенту для підготовки перелік сучасних наукових публікацій, а й перелік посилок на ресурси, що дозволять розширити світогляд і поглибити соціокультурний компонент фахової освіти.

Цікаві факти із біографії автора стимулюють інтерес до дослідження його психоемоційного стану, що уможливує інтеграцію психології з вивченням літератури: «Необхідно позбутися упередження, що психологія не здатна серйозно допомогти вдосконалити аналіз літературного твору» [6, с. 98]. Читач суб'єктивізує всі отримані емоційно-естетичні враження, знаходить найповнішу інформацію про суть, ідею художнього твору взагалі.

Читання літератури є також продуктивним засобом стимуляції креативності. Німецький літературознавець В. Ізер вважає, що «література є необмеженим розгортанням уяви, через це заняття нею має бути подібним до тренінгу уяви» [5, с. 201].

У процесі опанування дисципліни ознайомлюємо майбутніх учителів зі світоглядною позицією англомовних митців із урахуванням суспільно-політичних обставин їхнього зростання, виробляємо концептуальний погляд на історико-літературну епоху як на своєрідне відображення життя тогочасного суспільства і як на художнє дослідження життєдіяльності людини, її внутрішнього світу; формуємо уявлення про художній твір як нову дійсність, створену митцем, як вільний вияв особистості письменника з урахуванням реалій творчості його попередників, суспільно-політичних і історико-культурних умов, а також усвідомлення розвитку англійської літератури як літератури світового рівня. Завданнями навчальної дисципліни передбачено вивчення історії англійської літератури шляхом усебічного застосування принципів історико-літературного дослідження, на основі аналізу літературного процесу з урахуванням єдності біографії письменника і його світогляду, художнього методу, суспільного сенсу і значення його творів. На лекційних заняттях увагу студентів спрямовуємо на гуманістичну філософію, представлену в літературних творах періоду, моральний ідеал, на життєтворчість, педагогічно-виховний потенціал англійської літератури. Навчальний курс «Англомова література» передбачає формування вмінь самостійно аналізувати здобутки класичної літератури,

адекватно оцінювати роль письменників у розвитку літературно-мистецького життя. Основним завданням курсу є формування навичок аналізувати і визначати специфіку літературних творів, виробляти вміння самостійно на певному кваліфікаційному рівні осмислювати основні літературно-мистецькі явища епохи, а також практично застосовувати принцип системності під час аналізу літературно-мистецьких явищ. Оскільки зміст дисципліни представлений творчістю письменників, текстualmente вивчення творів яких передбачено чинними шкільними програмами, вважаємо доцільним організувати літературознавчі дослідження текстів крізь призму сучасних наукових підходів (герменевтики, семіотики, рецептивної естетики, неоміфологізму, наратології тощо) з подальшим використанням наукових результатів під час педагогічної практики і в межах майбутньої фахової діяльності. З огляду на це, головну увагу приділяємо усвідомленню традицій літературної творчості, що гармонійно втілювалися у літературний процес ХХ ст., формуємо вміння обирати ефективні підходи до аналізу творів різних жанрів і стилів, вільно орієнтуватися в науковій літературі, характеризувати різні позиції щодо аналізу тексту художнього твору.

Навчальна дисципліна «Англомова література» передбачає ознайомлення студентів із провідними тенденціями літературного процесу ХХ – поч. ХХІ ст., демонструє історико-літературний розвиток в аспекті відображення життя суспільства і художнього дослідження людини, як вільного вияву особистості митця з урахуванням реалій творчості українських письменників ХХ – поч. ХХІ ст., умов їхнього життя і діяння. Цей курс є однією з головних історико-літературних дисциплін, що забезпечують гуманітарну літературознавчу підготовку вчителів початкових класів.

Результативність вивчення окреслених автономних літературознавчих курсів певною мірою залежить від інтеграції навчальних матеріалів історико-літературних дисциплін із науковими розвідками літературознавства, лінгвістики, історії, філософії, культурології, психології, педагогіки і методики викладання літератури. За умови ефективного поєднання здобутків зазначених дисциплін у контексті опанування історико-літературних курсів формується сприятливе середовище для розвитку літературознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи, яке спонукає до розроблення інтегрованих елективних навчальних дисциплін, що поглиблювали б літературознавчі знання особистості й удосконалювали вміння здійснювати науковий аналіз художнього тексту.

Висновки з даного дослідження. Проведений аналіз

демонструє, що змістовий компонент сучасної професійної підготовки педагогів створює необхідні умови для формування інтересу до подальшої роботи з літературними першоджерелами. Водночас досить висока консервативність змісту проаналізованих дисциплінарних блоків не відображає сучасних тенденцій у світовому інформаційному просторі. Кінцевим результатом реалізації інтегрованої освіти має бути підвищення рівня внутрішньої вмотивованості навчання, розвиток самостійності, зростання впевненості у своїх силах, достатнє оволодіння навчальними вміннями і навичками, підвищення успішності. Використання міжпредметних зв'язків на уроках світової літератури дозволяє здійснювати діалог культур, сприяє збереженню традицій і наступності поколінь. Викладач і студент за умов такої діяльності перебувають у постійній взаємодії; вивчення матеріалу через спільні методи і прийоми організації урочного й позаурочного простору в системі робить їх співучасниками загального історико-культурного процесу.

З огляду на зазначене, **перспективою подальшого дослідження** є розроблення програми й упровадження відповідного курсу у систему літературознавчої підготовки вчителів початкових класів, який би забезпечував реалізацію принципу інтеграції на міжпредметному рівні й сприяв розвитку літературознавчої компетентності майбутнього вчителя.

Актуальним залишається також питання пошуку сучасних педагогічних технологій, які б стимулювали інтерес дитини до читання шляхом залучення новітніх джерел отримання інформації та враховували б інтегративний підхід до її добору та опрацювання у ході викладання літератури (дитячої, іншомовної).

Список використаних джерел

1. Белкіна, Є. Від подиву до творчості. Естетичне виховання дітей засобами образотворчого мистецтва / Є. Белкіна // Мистецтво та освіта. – 1998. – № 2. – С. 12–18.
2. Галузеві стандарти. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра зі спеціальності 6.02.03.03 «Філологія». Мова та література (англійська) на пряму підготовки 0101 «Педагогічна освіта». – Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2005. – 31 с.
3. Державний стандарт вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua/laws/_1247.doc.
4. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір [Електронний ресурс]: Наказ МОН України від 31.12.2004 р. № 988. – Режим доступу : <http://www.education.gov.ua>.
5. Лещенко, М. П. Щастя дитини – єдине дійсне щастя на землі: До проблем педагогічної майстерності / Марія Петрівна Лещенко. – Київ : ТОВ «АСМІ», 2003. – 304 с.
6. Савченко, О. Я. Дидактика початкової школи : підручник для студ. пед. факультетів / О. Я. Савченко. – Київ : Абрис, 1997. – 416 с.
7. Щербан, Т. Сугестивність художнього образу / Т. Щербан // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – № 1. – С. 98–103.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу : 08.01.2017

Рудич О. А., Стыркина Ю. С. Особенности использования англоязычной литературы в процессе профессиональной подготовки будущих учителей.

А Стаття посвящена проблеме использования современной детской литературы в содержании профессионального образования будущего педагога. Дается сжатый анализ литературно-искусствоведческого компонента профессионального образования, который призван обеспечивать готовность будущего педагога к использованию художественной литературы в учебно-воспитательном процессе. Автор говорит о необходимости интегрированного подхода к изучению художественной литературы.

Ключевые слова: детская англоязычная литература, психолого-педагогический потенциал литературы, профессиональное образование, художественный образ, стимуляция интереса к чтению.

Rudych O. O., Styrykina Yu.S. Features of the use of English literature in the process of future teachers professional training.

S The article is dedicated to the problem of literature usage in the context of future teachers training. It shortly observes the literature and art component of professional education. The author states the necessity of the integrative approach on fiction learning.

Key words: English literature for children, psychological and pedagogical potential of literature, professional education, fiction character, stimulation of reading interest.